

ИНДИКАТОР НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ В БЪЛГАРИЯ

1/2017

Министерство на финансите на Република България • дирекция „Икономическа и финансова политика“

ISSN 2367-4741

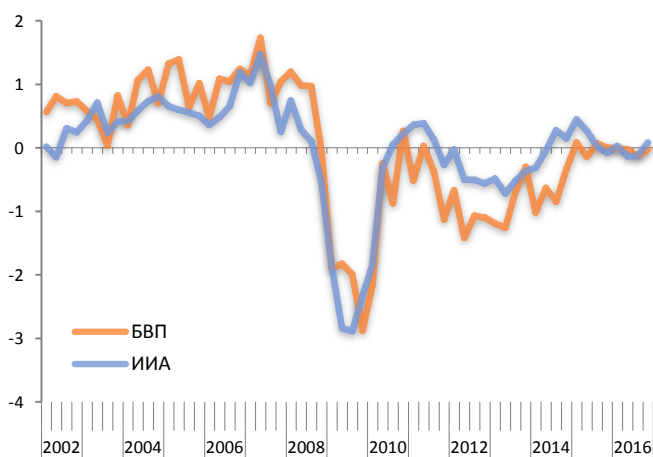
Индикатор на икономическата активност в България през четвъртото тримесечие на 2016 г.

През последното тримесечие на 2016 г. индикаторът на икономическата активност в България (ИИА) се повиши спрямо предходните три месеца и стойността му излезе на положителна територия. Подобрието в цикличната позиция на икономиката имаше водещ принос за наблюдаваното благоприятно развитие, но дългосрочният компонент на ИИА също се повиши и обуслови общата положителна стойност на съвкупния индикатор. Нивото на дългосрочния компонент беше съпоставимо със стойностите, характерни за периода непосредствено преди настъпването на икономическата криза, което е показател за постепенното възстановяване на потенциала за икономически растеж в страната. Динамиката на ИИА съответстваше на посоката на изменение на БВП, като отбеляза и по-голяма степен на изменение в сравнение с отчетения темп на

нарастване на стопанската активност през четвъртото тримесечие на 2016 г.

През последните три месеца на 2016 г. реалният растеж на БВП се ускори до 3.5%¹, под влияние най-вече на положителното развитие на потреблението. Частните разходи за потребление достигнаха растеж от 3% на годишна база, подкрепени от възстановяването на пазара на труда и подобряването на доверието на потребителите, а увеличението на публичните разходи през последните три месеца на годината доведе до растеж на публичното потребление от над 7% в реално изражение. Същевременно, намалението на капиталовите разходи на правителството беше основният фактор за отбелязания спад при инвестициите в основен капитал, които имаха ограничаващо влияние върху нарастването на вътрешното търсене през разглеждания период. Макар че приносят на външното търсене се понижи в сравнение с предходните три месеца, то остана водещо за икономическия растеж през последното тримесечие на 2016 г. И двата компонента на нетния износ отчетоха по-нисък реален темп на нарастване на годишна база, но износът на стоки се ускори и достигна 10.8% в реално изражение. Новосъздадената добавена стойност в промишлеността също отбеляза по-бързо увеличение от 4.8%, а секторът на услугите имаше основно значение за нарастването на икономическата активност в края на годината. Това кореспондираше с динамиката при краткосрочните индикатори, включени в ИИА, и обуславящи неговата посока на развитие.

ИИА и реален растеж на БВП*

* С цел постигане на сравнимост, данните за БВП са нормирани, като от стойността на показателя е извадена неговата средна и полученият резултат е разделен на стандартното отклонение.

Източник: МФ

¹ Данните за БВП и компонентите му са при постоянни цени, база 2010 г. и не са сезонно изгладени. Представените растежи са спрямо същия период на предходната година.

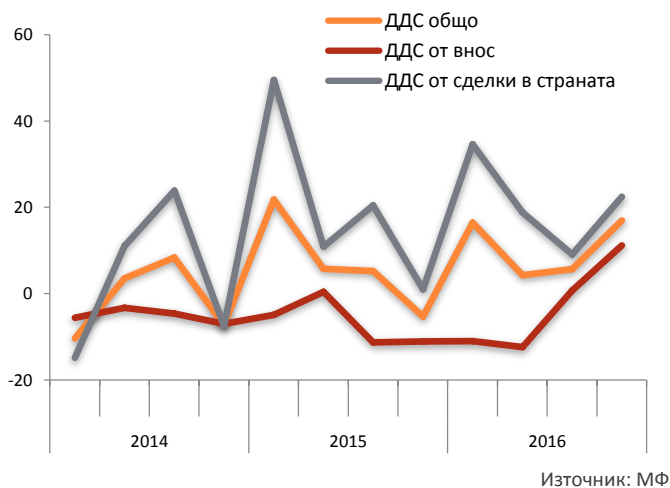
Повишението на ИИА през четвъртото тримесечие на 2016 г. беше повлияно в най-голяма степен от отбелязаното нарастване на приходите от ДДС. Подобренението в тяхната циклична позиция беше подкрепено от увеличеното потребление, което се отрази в повисоки постъпления от ДДС при сделки в страната. В същото време, приходите от ДДС от внос също се увеличиха в сравнение с предходните три месеца. Вносът на стоки отчете ускорен номинален растеж на годишна база, което беше свързано с отбелязаното повишение при вноса от трети страни, след тенденцията на понижение, наблюдавана от второто тримесечие на 2015 г. насам. За положителното развитие допринесоха както нарасналите обеми на внесените стоки от трети страни, така и значителното свиване на спада при вносните цени². През последните три месеца на 2016 г. най-голям принос за номиналния растеж на вноса от трети страни имаше групата *необработени (сурови) материали, негодни за консумация (изкл. горивата)*, но съществено влияние оказва и най-голямата група във вноса от трети страни – *минерални горива, масла и продукти*³. Последната е силно зависима от динамиката на международните цени

на петрола, които се повишиха през последното тримесечие и преодоляха негативната тенденция на годишна база.

Подобренението на бизнес климата в страната също беше сред основните фактори за увеличението на ИИА. То бе най-отчетливо в търговията на дребно и кореспондираше с данните за нарасналия оборот в дейността през последните три месеца на годината. Оценките за бизнес ситуацията в промишлеността следваха възходяща посока на развитие и отразиха повишените очаквания за динамиката на цените и на заетостта в сектора, както и нарасналата осигуреност с поръчки за външните пазари. Тези положителни тенденции се материализираха в по-голямо натоварване на производствените мощности през последното тримесечие на 2016 г. и ускорен растеж на промишленото производство в реално изражение. Най-голям принос за увеличението на индекса на промишлената продукция имаха експортно ориентирани дейности на икономиката и преди всичко *производството на основни метали и метални изделия*. За разлика от предходните пет тримесечия, през последните три месеца на 2016 г. оборотът за външния пазар в *производството на основни метали* се увеличи на годишна база и това беше свързано както с нарастване на обема на произведената продукция, така и с повишение на цените на производител. Тенденцията на постепенно забавяне в спада на международните цени на металите доведе до тяхното стабилизиране през третото тримесечие, а през последните три месеца на 2016 г. те отбелязаха двуцифрен растеж на годишна база. Нарасналата производствена активност съответстваше на данните за износа на стоки, за чийто номинален растеж допринесе в най-голяма степен групата *артикули, класифицирани главно според вида на материала*, под влияние както на увеличения обем на изнесените количества, така и на цикличното повишение при цените на неенергийните суровини⁴. Основният дял на износа в тази група стоки (от над 70% за последните три месеца на 2016 г.) е към страните от ЕС и наблюдаваното

Приходи от ДДС по компоненти в номинално изражение

(%, на год. база)

² Данните за вноса на стоки от трети страни са дефлирани с индексите на цените на вноса на НСИ.

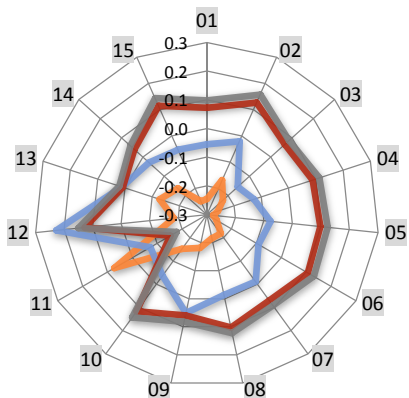
³ Съгласно секторите на Стандартната външнотърговска класификация.

⁴ Данните за износа по групи стоки, съгласно Стандартната външнотърговска класификация, са дефлирани с индексите на цените на износа на НСИ.

положително развитие отрази повишението в цикличната позиция на икономиката на ЕС 28. За увеличението на износа на стоки през последното тримесечие допринесе и отбелязаното повишение в групата *минерални горива, масла и подобни продукти*, която е насочена предимно за трети страни и чиято положителна динамика беше подкрепена от цикличното увеличение при международните цени на енергийните суровини.

Положително влияние върху цикличния компонент на ИИА през последното тримесечие на 2016 г. оказаха и включените показатели от финансовия сектор. Лихвеният процент по дългосрочните кредити в лева

Декомпозиция на променливите, включени в ИИА

- Цикличен компонент III-то трим. 2016
- Цикличен компонент IV-то трим. 2016
- Дългосрочен компонент III-то трим. 2016
- Дългосрочен компонент IV-то трим. 2016

01	БВП
02	Индустриално производство
03	Строителна продукция
04	Търговия на дребно
05	Бизнес климат
06	Поръчки в индустрията
07	Очаквания за цените в индустрията
08	Очаквания за заетите в индустрията
09	Натоварване на производствени мощности
10	M1
11	Лихвен %, дългосрочни кредити в лева
12	Приходи от ДДС
13	Цена на петрол
14	Цени на неенергийните суровини
15	БВП ЕС-28

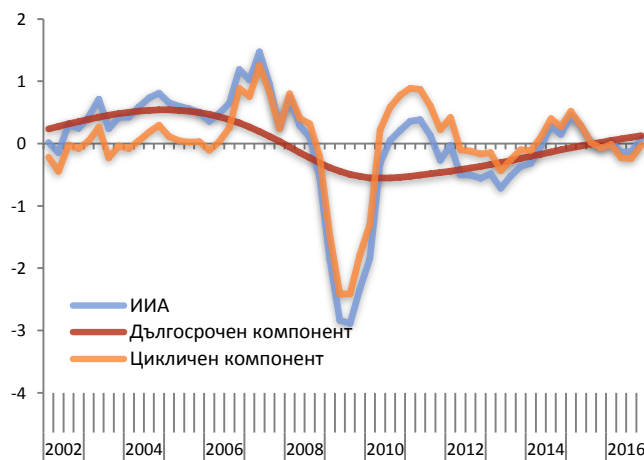
Източник: МФ

ускори спада си на годишна база, а запазването на растежа на паричния агрегат M1 около темпа на нарастване от предходното тримесечие позволи подобрене в цикличната позиция на променливата.

С най-нисък принос за динамиката на ИИА през разглеждания период се характеризираше индексът на строителната продукция. Макар че спадът на показателя се забави спрямо предходното тримесечие, строителната активност в края на годината остана потисната и цикличният компонент на променливата отбеляза най-слабо подобрене сред всички показатели, включени в ИИА.

Подобно на цикличните компоненти на включените в ИИА променливи, при дългосрочните компоненти също се наблюдаваше подобрене. Тяхното съвкупно влияние формира обща положителна стойност на дългосрочния компонент, която успя да надхвърли стойността на цикличния компонент и изведе съвкупния индикатор на положителна територия. Дългосрочната позиция на икономиката беше съпоставима с нивата от втората половина на 2007 г. или непосредствено преди началото на икономическата криза, което отрази нарасналия потенциал за растеж и по-бързо икономическо възстановяване.

ИИА по компоненти

Източник: МФ

Степен на синхронизираност на българския бизнес цикъл с този на еврозоната

Икономическият цикъл на българската икономика показва висока степен на синхронизираност с бизнес цикъла на еврозоната, представен чрез индикатора €-coin⁵. Промените във външната среда се отразяват върху икономическата активност в България със закъснение между едно и две тримесечия, като корелацията между цикличните компоненти на ИИА и €-coin за периода от първото тримесечие на 2001 г. до четвъртото тримесечие на 2016 г. възлезе на 0.74 и 0.86, с лаг от един и два периода, съответно. С добавянето на четвъртото тримесечие на 2016 г. към времевите редове корелацията с период на закъснение от две тримесечия отбеляза намаление спрямо изчисленията до третото тримесечие, а възходящото развитие на цикличната позиция на българската ико-

номика отрази започналото подобрене в икономическия цикъл на еврозоната от третото тримесечие насам.

През юли започнаха да се наблюдават признаци на възстановяване на индикатора €-coin, след наблюдаваната тенденция на понижаване от началото до средата на годината. Положителното развитие беше подкрепено от оценките за бизнес климата и благоприятните тенденции на пазара на труда, както и от частичното преодоляване на спада на борсовите индекси, след силната им волатилност непосредствено след обявяването на резултатите от референдума за членството на Великобритания в ЕС. Тези развития успяха да компенсират негативното отражение върху икономическата активност на еврозоната от намалението на индустриалното производство, слабата външна търговия и устойчиво ниската инфлация. През третото тримесечие цикличният компонент на €-coin се повиши, но остана на отрицателна територия, която беше преодоляна през последните три месеца на 2016 г. През четвъртото тримесечие повишението на съвкупния индикатор за еврозоната започна да набира скорост, под влияние най-вече на нарасналото доверие на бизнеса и потребителите, и на благоприятните условия на финансовите пазари. Тези развития кореспондираха с динамиката на краткосрочните показатели, включени в ИИА, и допринесли в най-голяма степен за отбелязаното подобрене в икономическия цикъл на българската икономика.

Оценени циклични колебания в еврозоната и в България

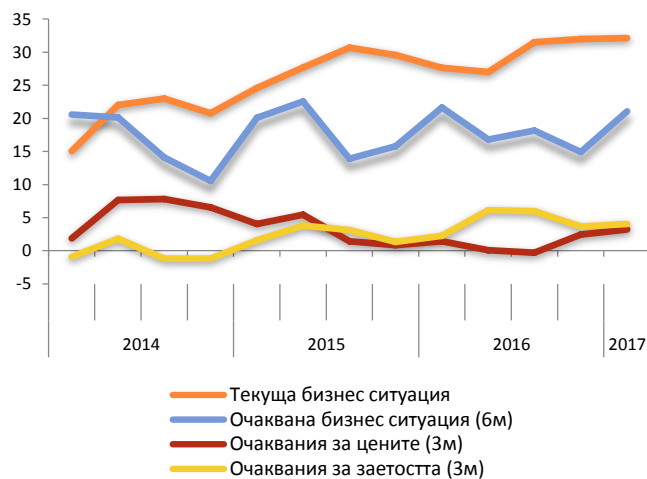
Източник: CERP, МФ

⁵ Данни и подробни обяснения за методологията на съставяне на индикатора за бизнес цикъла на еврозоната €-coin са достъпни на <http://eurocoin.cepr.org>. Тъй като този индикатор е месечен, данните за него са осреднени, за да може да се сравнява с ИИА, който е с тримесечна честота. Също така, индикаторът €-coin изключва само краткосрочните (сезонните) колебания в икономическата активност в еврозоната и за да бъде съпоставим с ИИА беше необходимо да бъде премахнат дългосрочният тренд във времевия ред с филтър на Ходрик-Прескот.

Положителното отражение на икономическата активност на еврозоната върху българския бизнес цикъл се очаква да се засили през първото полугодие на 2017 г., като се има предвид продължаването на възходящата тенденция на €-coin през първите три месеца на годината. Нарастването на цикличната позиция на еврозоната беше обусловено от положителните развития на фондовите пазари, благоприятните оценки на фирмите от промишлеността за текущата бизнес активност, положителното развитие при индустриалното производство и по-високия инфлационен натиск. Отчетените тенденции в бизнес наблюденията в промишлеността у нас през първите три месеца на 2017 г. запазиха позитивната си динамика и тъй като са част от променливите, включени в ИИА, ще продължат да подкрепят икономическата активност в страната през шестте месеца на 2017 г.

Бизнес тенденции в промишлеността

(баланс на оценките)

Източник: НСИ

Същност и методология на съставяне на ИИА

Индикаторът на икономическата активност (ИИА) има за цел да представи в обобщен вид текущото състояние на българската икономика, както и да оцени динамиката на дългосрочния и цикличния ѝ компоненти. Той е конструиран чрез динамичен факторен модел и е съставен от петнадесет макроикономически променливи, измерващи промените както във вътрешната, така и във външната икономическа среда. Брутният вътрешен продукт (БВП) е друг обобщаващ индикатор за икономическата активност в страната, като динамиката на ИИА и на БВП имат сходен характер през повечето периоди на наблюдение. Въпреки това е възможно в отделни периоди да се наблюдават различия както по отношение на степента на промяната, така и по отношение на посоката на изменение на двата индикатора.

Като съставен индикатор, ИИА има редица предимства:

- Ако данните за променливите, от които е съставен ИИА, се ревизират, промяната на съставния индикатор е значително по-малка като размер от ревизията, направена в данните за БВП;
- Динамиката на БВП понякога се влияе от специфични за икономическите сектори фактори, които често са дискретни или временни по характер и затова не би следвало да се интерпретират като фактори, засягащи общата икономическа ситуация.

Разлагането на всеки времеви ред на общ и специфичен компонент позволява да се елиминира въздействието на временните и специфичните фактори, както и да се правят корекции за възможни грешки в измерването на дадена променлива.

ИИА е изчислен въз основа на динамичен факторен модел, приложен към набор от данни по тримесечия за 67 макроикономически времеви реда за бизнес ситуацията както в България, така и в международен аспект. Впоследствие броят на променливите, съставляващи индикатора, е намален на 15, като всяка променлива се използва с реалното ѝ изменение спрямо съответното тримесечие на предходната година. Променливите, съставляващи ИИА, са взети в текущия период или с лаг от един период, както следва (лагът е представен в скоби): БВП (0), индекс на промишлено производство (0), индекс на строителна продукция (0), индекс на оборота в търговията на дребно (0), общ бизнес климат (-1), осигуреност на промишленото производство с поръчки (-1), очаквания за заетостта в промишлеността (-1), очаквания за цените в промишлеността (-1), средна натовареност на производствените мощности (0), паричен агрегат М1 (0), лихвен процент по дългосрочни кредити в лева (-1), приходи от ДДС (0), индекс на цената на петрола (-1), индекс на международните цени на неенергийните суровини (-1) и БВП на ЕС-28 (-1).

Оценката на цикличния компонент на ИИА е направена, като са елиминирани:

- Дългосрочният компонент, като е използван филтърът на Ходрик-Прескот. Въпреки че разглежданият филтър е бил предмет на много дискусии, той все пак остава най-широко използваната техника за премахване на тренда в икономическите редове;
- Краткосрочният компонент, отчитащ колебания в рамките на една година и изчислен въз основа на плъзгаща се средна с прозорец от 4 периода.